

Logos vijftig jaar

VIJFTIG JAAR MUZIKALE ONGEHOORZAAMHEID

Logos, het ensemble dat zich terecht 'het kloppend hart van de avant-gardemuziek in Vlaanderen' mag noemen, bestaat vijftig jaar. De Geus trok naar het Huis van Logos in de Gentse Bomastraat voor een gedachtewissel met stichter en bezieler Godfried-Willem Raes, aan wie in 1982 de Louis Paul Boon-Prijs werd toegekend voor zijn vrijzinnig sociaal engagement en creatieve emancipatie in de muziek. In mijn achterhoofd spookt de vraag: hoe humanistisch kan een robotorkest zijn?

Eddy Bonte

Op het einde van de jaren zestig bouwden de jongeren alternatieven uit voor zowat alle aspecten van een samenleving die ze als burgerlijk, achterhaald en repressief beschouwden. Muziek vormde een hoeksteen van hun alternatieve leefwereld. De protestzangers wisselden de 'ik hou van jou en blijf je eeuwig trouw'-teksten voor ernstige, vaak meer literaire boodschappen, maar zelfs een Dylan bleef trouw aan het eeuwenoude lied en het traditionele instrumentarium. De popmuziek voegde elektriciteit, beat en ritme toe, maar zowel het lied, het instrumentarium als de relatie artiest-publiek hielden in wezen stand. Lennon & McCartney schrijven uiteindelijk klassiek. Zelfs het 'progressieve' geluid van Pink Floyd en Soft Machine, die *light shows*, melodiedoorbrekende solo's, dans en drugs toevoegden, verzinkt in het niets bij de avant-garde van Logos.

MODEL-IN-MUZIEK

Waarom? Wel, in 1968 dumpte Logos het bestaande muziekparadigma in zijn totaliteit en ontwikkelde een compleet nieuw paradigma. De 'Werkgroep voor geengazjeerde avant-gardemuziek' – let op de progressieve spelling – ging de *elektroniese* toer op, nam afstand van de tonaliteit, bouwde eigenhandig zelf uitgevonden instrumenten, schreef alle

MUZIEK

Logos
@50

Het kloppend hart
van de
avant-gardemuziek
in Vlaanderen

Godfried-Willem Raes

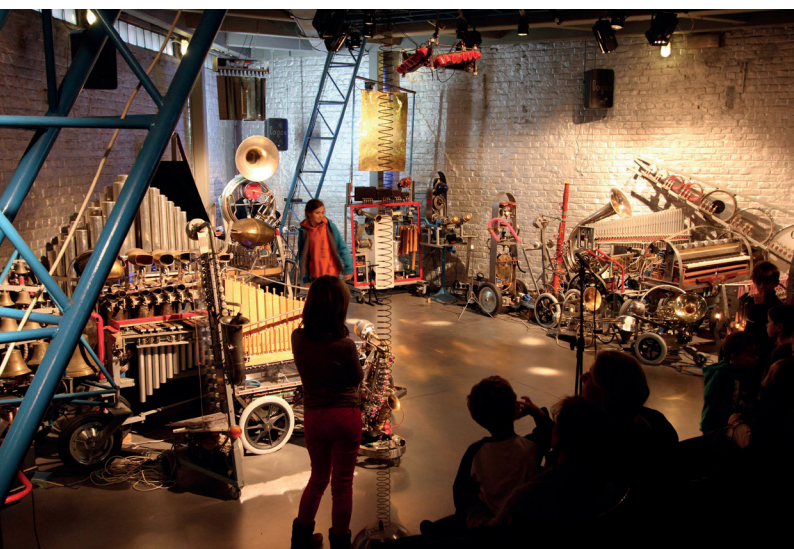
stichting
kunstboek

© Logos

software, ontwierp originele componenten (bijvoorbeeld een twaalfstemmige quadrofonische geluidsgenerator), hanteerde andere types partituren, enzovoort ... De componist is een ontwerper. De computergestuurde instrumenten hebben geen uitvoerend artiest van doen. Bijvoorbeeld de 'sonomobielen', dit zijn sculpturen waarin elektronische schakelingen worden gemonteerd die de holtes benutten om geluid te produceren.

Zelfs het 'progressieve' geluid van Pink Floyd en Soft Machine, die *light shows*, melodiedoorbrekende solo's, dans en drugs toevoegden, verzinkt in het niets bij de avant-garde van Logos

Sterker: Logos is veel meer dan een muziekensemble. In de mond van prof. em. Herman Sabbe, klinkt het zo: 'De activiteit van Logos wil een model-in-muziek zijn van andere samenlevingsvormen'. Zo berust op de werken van Logos geen copyright en weigert de groep met boekingsagent-schappen te werken. De muziekindustrie kan hen gestolen worden.

Toch nog twee mogelijke misverstanden opruimen. Eén: avant-garde is geen stijl, maar een emancipatorisch zoeken naar expressiemogelijkheden. Twee: avant-garde hoeft niet samen te vallen met elektronische muziek, zoals het robot-orkest van Logos bewijst.

De componist is een ontwerper. De computergestuurde instrumenten hebben geen uitvoerend artiest van doen

EXPRESSIEVAARDIGHEID

Godfried-Willem Raes: 'Logos stond zeker niet op de voorgrond in de gebeurtenissen van '68, maar staat wel duidelijk geprofileerd op de achtergrond ervan. Sabbe spreekt terecht van andere samenlevingsvormen, want in oorsprong was Logos een commune! Een commune is echt democratisch, want je hebt alles zelf in de hand. Wij wilden geen leiders, geen soloartiesten op het podium. Logos werkte aan bevrijdingsstrategie, want avant-garde is emancipatie omdat het muzikale expressiemiddelen bevordert. Zo reisde Logos Vlaanderen af tot in de kleinste uithoeken met een missie, een emancipatorisch doel: de mensen duidelijk maken dat ze zelf een muzikale taal kunnen ontwikkelen, dat iedereen over de mogelijkheid beschikt om zich te uiten. Die niet-verbale expressiebekwaamheid is een fundamentele voorwaarde voor echte democratie. Je niet-verbaal kunnen uiten, gaat zelfs de mondigheid vooraf. Daar hoort ook lichamelijke expressie bij, inclusief seksualiteit! Een land met een 'chef', is daarom alleen al niet democratisch. Die muzikale, niet-verbale expressie, is gewoon universeel. Als ik traag zing met lage tonen, dan wordt dat nergens ter wereld als vrolijk geïnterpreteerd. Die universaliteit merkten we tijdens onze wereldtournee: overal waar we speelden zonder concessies te doen, werden we goed ontvangen, maar op een andere wijze. In Afrika heb je het publiek mee als je crescendo gaat. In Bangkok, waar het concertpubliek stil blijft omdat het een enorm respect betoont, kwam de explosie na het optreden. Maar: overal las het publiek ons als expressief gedrag dat hen kon boeien. Expressiebekwaamheid moet je leren, want onze cultuur is onderdrukkend. Op bepaalde geluiden rust duidelijk een taboe, zelfs bepaalde expressieve geluiden worden afgekeurd, laat staan dat je ze zou gebruiken voor emotionele expressie. Logos heeft ook met autisten gewerkt en zij maken geluiden in een idioom dat wij niet kennen als 'muzikaal', maar dat is niet relevant. Het geluid hoeft ook niet relevant te zijn: je moet wel over retorica beschikken, met andere woorden je moet overtuigen, er stáán op het podium'.

Op de werken van Logos berust geen copyright en de groep weigert met boekingsagent-schappen te werken. De muziekindustrie kan hen gestolen worden

ROBOTORKEST

Logos startte als een *elektronies* ensemble om de zeer eenvoudige reden dat de oprichters weg wilden van de oude muziek, instrumenten, dragers, middelen – en instellingen zoals de toenmalige conservatoria. Ook de elektriciteit vond geen genade en tot op vandaag vindt Godfried-Willem Raes de elektrische gitaar zowat het meest weerzinwekkende instrument op aard. Het werd dus elektronica. Een waar *sign of the times*: toen Raes (°1952) opgroeide, brak het technologische tijdperk door. In het scharnierjaar 1958, werd hij zowel door de uitvoering van Edgar Varèses *Poème Electronique* als de lancering van de Spoetnik gefascineerd.

Logos startte als een *elektronies* ensemble om de zeer eenvoudige reden dat de oprichters weg wilden van de oude muziek, instrumenten, dragers, middelen – en instellingen zoals de toenmalige conservatoria

Maar Logos verliet het elektronische pad, vanwege een paar manifeste nadelen. Zo schept het dissonantie en vervreemding tussen de speler en het publiek. Op het podium draait iemand aan knopjes en de zaal hoort een geluid, dat van een trommel bijvoorbeeld. Alleen slaat dat veel minder aan dan iemand die effectief op een trommel slaat. De noodzakelijke retorica, de overtuigingskracht, gaat zo verloren. Luidsprekers vormen het tweede nadeel van elektroniese muziek: zij scheppen namelijk een virtuele omgeving. Het publiek weet niet wie waarvoor verantwoordelijk is. Dergelijke optredens kunnen ook saai uitvallen, want op scène gebeurt niets.

Logos sloeg dan een andere richting in en bouwde robotten. Hun robotorkest is wereldberoemd en simpelweg uniek. Godfried-Willem Raes geeft een demonstratie: enkele computercommando's en het orkest begint te spelen. De robots produceren echte, akoestische klanken: geen versterking te merken. De elektronica speelt enkel nog de rol van besturing.

Logos sloeg een andere richting in en bouwde robotten. Hun robotorkest is wereldberoemd en simpelweg uniek

Maar: hoe humanistisch kan een robotorkest zijn?

Godfried-Willem Raes: 'Robots zijn het meeste menselijke wat er is! Alleen mensen maken machines en werktuigen, zoals robotten. In die werktuigen probeert de mens een deel van zichzelf te leggen. De machine, het werktuig, verruimt zijn mogelijkheden. De piano in het robotorkest heeft achtentachtig handen, daar kan geen mens tegen op! Ambachtsslui hebben vaak een empathische band met hun werktuigen, ze stellen hen in staat iets te doen in deze wereld. De schrik voor machines is een erfenis van het Oude

© Logos

Testament: alleen God kan Scheppen. De autonome, schepende mens is taboe: dat is de Golem, Frankenstein. Herinner je dat de kerk klokkenmakers in de ban sloeg, want dat zijn zelfspelende machines! In Japan bestaat die vrees niet. Robotica is een goede zaak!'

SCHOONHEID?

Godfried-Willem Raes: 'Logos zoekt geen Schoonheid-met-hoofdletter, want dat is een eigenschap van God, zoals het Goede en het Ware'. De esthetica van Logos berust daarentegen op verleidingskracht, de mensen overtuigen van dingen die ze niet kennen. Raes: 'Die retorica moet je zoeken. Ze kan ook wiskundig zijn. In elk geval moet er een richting in de muziek zitten die de mensen verbaast en meeneemt. Onze esthetica is een verleidingsmethode voor het nieuwe.'

LOGOS 50

Het complete verhaal van Logos wordt door Godfried-Willem Raes boeiend verteld in het mooi geïllustreerde jubileumboek 'Logos @ 50'. Stichting Kunstboek, 224 pp., € 25 via Logos: www.logosfoundation.org/shop. Wie benieuwd is hoe de Logosmuziek eigenlijk klinkt, kan hier luisteren: <http://logosfoundation.org/mp3/index.html>